

دانشگاه فرهنگیان
دوفصلنامه علمی
نظریه و عمل در تربیت معلمان
سال نهم، شماره شانزدهم، پاییز و زمستان ۱۴۰۲

بررسی و مقایسه سبک نگارش فارسی اول، دوم و سوم دبستان با رویکرد درس پژوهی

محمد فقیری^۱

چکیده

درس پژوهی الگویی ژاپنی برای پرورش حرفه‌ای معلمان است. آنان در جلسات مربوطه گرد هم می‌آیند و درباره مسائل و موضوعات آموزشی و ساختار و محتوای کتاب درسی تبادل نظر می‌کنند، اصلاحات و تغییرات را بررسی کرده و برای تدریس بهتر آماده می‌شوند. مسأله این پژوهش ناشناختگی و پیچیدگی متون درسی کتاب‌های فارسی اول، دوم و سوم دبستان است؛ راه حل نیز بررسی و تحلیل سبک‌های آن است. نوع پژوهش اکتشافی، رویکرد آن کیفی کمی و روش آن توصیفی تحلیلی است. جامعه آماری و نمونه شامل تمام درس‌های سه کتاب مذکور به جز تمرینات است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که فارسی دوم از تنوع سبکی بیشتری برخوردار است، فارسی اول بیانگرایانه‌تر، روایی‌تر و توصیفی‌تر است، فارسی سوم از دوتای دیگر تمثیلی‌تر است. فارسی نیز دوم و سوم داستانی‌تر است. سبک پرسشی، سببی، تحلیلی، مقایسه‌ای توضیحی و مثالی مصداقی در هر سه کتاب نیز بسیار پایین است. از این یافته‌ها می‌توان این‌گونه استنباط کرد که کتاب‌های مذکور از ماهیت فلسفی زیادی

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱/۱۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۱۰

۱. عضو هیأت علمی دانشگاه فرهنگیان (نویسنده مسؤول)

mohammadfaghiri52@gmail.com

برخوردار نیستند. دلیل دیگر آن است که در سبک روایی که در کتاب‌های مذکور برجسته است نیز عنصر سببیت و واقعیت‌مندی داستانی وجود ندارد.

کلید واژه‌ها: درس پژوهی، فارسی، متن، سبک، تنوع سبکی

۱. مقدمه:

درس پژوهی الگویی ژاپنی برای پرورش حرفه‌ای معلمان در مدرسه است و در عمل، محیطی را فراهم می‌سازد تا معلمان از یکدیگر یاد بگیرند. درس پژوهی به آنان می‌آموزد به نیازهای دانش‌آموزان دقیق‌تر بنگرند و به تعامل با آنها بیشتر توجه کنند. درس پژوهی مبتنی بر تعامل و مشارکت است و باعث توسعه یادگیری گروهی و مشارکتی در مدرسه می‌گردد (سرکارآرانی، ۱۳۹۰: ۳۶).

درس پژوهی می‌تواند هسته‌های کوچک تحول در آموزش و پرورش ایجاد کند، الگویی عملی برای بازبینی و بازاندیشی فراهم کند، به توسعه حرفه‌ای و به‌کارگیری دانش حرفه‌ای بینجامد و تغییراتی پایدار را رقم بزند. همچنین بر مراحل پنج‌گانه تبیین مسأله، طراحی، اجرا، بازاندیشی و یادگیری استوار است و برای معلمان قدرت تشخیص و تبیین مسائل آموزشی را فراهم می‌کند (همان: ۳۹).

درس پژوهی فرایندی جامع و پویا است، با چالش‌های آموزشی کلاس سروکار دارد، دانش‌آموز محور است، توسط معلم هدایت می‌شود، دارای راهبردها و راهکارهای تعاملی است، بر مشارکت گروهی استوار است و در درون کلاس اتفاق می‌افتد.

درس پژوهی این امکان را به معلم می‌دهد که اهداف عینی درس، واحد یا محتوای خاصی را مورد توجه قرار دهد، برای درس اهداف کوتاه‌مدت و بلندمدت تعریف کند، دانش موضوعی دانش‌آموزان را تقویت نماید، بهترین راهبردها و راهکارها را انتخاب کند، مسائل یادگیری دانش‌آموزان را کشف نماید و دریابد که دانش‌آموزان چگونه می‌آموزند و فکر می‌کنند.

معلمان با تمرین درس پژوهی می‌توانند رفتارها و مهارت‌های تدریس موفق را از همکاران خود یاد بگیرند، به مشاهده تأملی بپردازند، از مشاهدات خود روایت بنویسند، به معلمان تازه‌کار کمک کنند، با همکاران خود با زبان سوم یعنی گفت‌وگو، ارتباط برقرار نمایند و تنها از دریچه ذهن خود به قضایا ننگرند (فقیری، ج ۲، ۱۳۹۸: ۲۰۳-۲۰۵).

۱,۱. بیان مسأله (Statement of the problem):

معنی و ماهیت متن کتاب درسی یکی از مسائل مهم معلمان است؛ یعنی آنان در پی آنند که متن چه نقش و معنایی دارد و تاروپود آن چگونه بافته شده است. در این راستا، سبک می‌تواند به معلمان کمک کند تا متن درس را بشناسند و آن را به شیوه‌ای مطلوب تدریس نمایند. سبک می‌تواند نقش‌های مختلفی مثل توصیف، تمثیل، توضیح، تحلیل، ترغیب، تعریف، تبیین، تفسیر و... را بازی کند و آنان را با الگوریتم متن آشنا سازد؛ بنابراین مسأله ناشناختگی متن با کمک سبک روشن می‌شود و درک‌پذیری آن آسان‌تر می‌گردد. در این راستا، درس‌پژوهی می‌تواند زمینه مشارکت و کارگروهی را ایجاد کند تا معلمان با بررسی کتاب درسی درباره معنی و ماهیت آن به گفتگو بپردازند.

۱,۲. اهمیت و ضرورت موضوع (Significance of the matter):

شناخت متن کتاب برای فهم و درک معلم و فراگیر نقش مهمی ایفا می‌کند. همچنین به معلم کمک می‌کند تا سبک‌های موجود آن را بشناسد و سبک‌های مطلوب را برگزیند و خود در طی سالیان تدریس خود صاحب‌سبک گردد. نوآوری این پژوهش این است که تمام درس‌های کتاب‌های با رویکرد درس‌پژوهی بند به بند مورد بررسی و تحلیل دقیق گرفته و سبک‌های غالب مشخص شده است. این پژوهش در جلسات درس‌پژوهی انجام شده است که در آن نگارنده با همراهی معلمان به بررسی متن و محتوای کتاب درسی پرداخته است.

۱,۳. پرسش‌های پژوهش (Research Questions):

- نقش درس‌پژوهی در شناخت کتاب درسی چیست؟
- سبک‌شناسی چه نقشی در شناسایی متن کتاب درسی دارد؟
- سبک‌های موجود فارسی اول، دوم و سوم دبستان کدام‌اند؟
- تفاوت‌ها و شباهت‌های سبک سه کتاب مذکور چیست؟
- ضعف سبکی کتاب‌های فوق باید در کجاست؟

۱,۴. روش‌شناسی پژوهش (Research Method):

نوع پژوهش مذکور اکتشافی، رویکرد آن کمی کیفی و روش آن توصیفی تحلیلی است. نگارنده با حضور ۳۰ آموزگار و در ۶۰ ساعت کلاسی (برای هر پایه ۱۰

آموزگار و ۲۰ ساعت) به بررسی و تحلیل متن کتاب فارسی اول، دوم و سوم دبستان پرداخته است. این ۳۰ نفر از حدود ۲۰۰ نفر از معلمانی انتخاب شدند که در سال ۱۳۹۹-۱۴۰۰ در کارگاه‌های مجازی سبک‌شناسی نگارنده از استان‌های مختلف در طرح خوانا شرکت داشتند.

روش کار بدین صورت بوده است که تمام بندنوشت‌های هر درس توسط نگارنده و با ارزیابی معلمان از نظر سبک نوشتاری یعنی نوع و سبک بندنوشت تحلیل و ثبت می‌گردیده است. جامعه آماری و نمونه نیز کل متن‌های نوشتاری و تصویری کتاب درسی بوده است؛ قابل ذکر است که تمرینات و آزمون‌های کتاب در این پژوهش مورد نظر نبوده است. در پایان نیز سبک‌های موجود هر کتاب استخراج شده و در قالب نمودارهای درصدی نیز ارائه گردیده است.

۱,۵. پیشینه پژوهش (Literature Review):

سابقه درس پژوهی به سال ۱۹۰۰ در ژاپن و مطالعات استیگلر و هیبرت (۱۹۹۳) بر می‌گردد که نقطه عطف تحول آموزشی در امریکا محسوب می‌شود که در ۳۲ ایالت این کشور انجام گردید. این مطالعات بعد از تحلیل نتایج آزمون تیمز در ۵۰ کلاس درس در ژاپن، ۸۱ کلاس در امریکا و ۱۰۰ کلاس در آلمان بود که به مدت ۷ ماه صورت گرفت. سابقه درس پژوهی در ایران به سال ۱۳۸۳ و ترجمه کتاب «شکاف آموزشی» برمی‌گردد. در سال ۱۳۹۷ نیز به طور رسمی آغاز گردید. این کار را معلمان ایران نیز قبلاً در قالب الگوها و روش‌های تدریس تا حدی تجربه کرده بوده‌اند. به نظر ساکی (۱۳۹۲) درس پژوهی موجب افزایش دانش معلم، افزایش انگیزه و توانایی تدریس، شناخت موانع تدریس، برانگیختن تفکر دانش‌آموزان و تقویت همکاری حرفه‌ای معلمان بوده است. سرکارآرانی (۱۳۸۱) نشان داد که درس پژوهی موجب گسترش فرهنگ یادگیری در مدارس می‌شود و محیطی را فراهم می‌آورد که معلمان از یکدیگر یاد بگیرند. این رویکرد نیز موجب می‌شوند تا معلمان فکور و بازانده‌ش شوند، توسعه حرفه‌ای پیدا کنند و در تحولی مستمر مشارکت نمایند. او درس پژوهی را رویکردی مؤثر می‌داند که در سال‌های اخیر توجه کشورهایمانند آمریکا، استرالیا، انگلستان و ایران را به خود جلب کرده است.

وی آن را مدلی ژاپنی می‌داند که از ویژگی‌های زیر برخوردار است (سرکارآرانی، ۱۳۹۴):

- مدلی برای مشارکت معلمان در مدرسه و کلاس درس برای بهسازی مستمر آموزش
- الگویی برای غنی‌سازی یادگیری و پرورش حرفه‌ای معلمان
- مبتنی بر چرخه یادگیری گروهی، کیفی و مشارکتی
- شامل تبیین مسئله، طراحی، عمل، بازاندیشی و بازبینی یافته‌ها
- بررسی مسائل آموزشی مدرسه را از طریق آسیب‌شناسی بالینی
- بررسی سؤالات پژوهش و طرحی برای انجام پژوهش مشارکتی
- اجرا، ارزیابی و بازبینی فرایند عمل
- گسترش ظرفیت مدارس برای گسترش یادگیری مشارکتی و سازمانی،
- تولید و به‌کارگیری دانش حرفه‌ای در مدارس
- گسترش ظرفیت تغییر
- تبدیل مدارس به سازمان یادگیرنده؛ یعنی مکانی برای رشد مدیر، معلم، دانش‌آموز و اولیا

کلانتری خاندانی و فرخی (۱۳۹۵) بر این باورند که درس پژوهی باعث توسعه حرفه‌ای می‌گردد که مرکب از تجربه‌های یادگیری طبیعی، فعالیت‌های آگاهانه و طراحی شده مستقیم و غیرمستقیم است. طبق یافته‌های آنان، عوامل دیگر مؤثر بر توسعه حرفه‌ای نیز عبارت‌اند از: افزایش دانش و مهارت، تغییر شیوه کلاس‌داری، تغییر شیوه تدریس، افزایش تمرکز بر دانش محتوایی، ایجاد فرصت برای یادگیری فعال، استفاده از شیوه درس پژوهی و بهبود نمرات در آزمون‌های استاندارد.

(محمدی و همکاران، ۱۳۷۵) به ۵۱ مضمون پایه و ۳ مضمون سازمان‌دهنده (دانش، نگرش و مهارت) در حوزه بهسازی حرفه‌ای معلمان مبتنی در درس پژوهی بوده دست یافتند. از ۵۱ مضمون بررسی شده در مصاحبه‌ها و مشاهده‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: آشنایی با روش شناخت چالش‌های تدریس جدید، فراتحلیل دانش موجود، دانش محتوای درس‌های آموزشی دانش حرفه، خردورزی نظام‌مند، آگاهی از دانش موجود، شناخت تناقض‌های فنی، تفکر انتقادی، تناسب محتوا، نیاز و قابلیت‌های دانش‌آموزان، آگاهی از نقاط قوت و ضعف همکاران، شناخت دانش مربوط به یادگیرندگان و... یافته‌های آنان در حوزه‌های سه‌گانه نیز عبارت‌اند از:

حوزه دانش	حوزه نگرش	حوزه مهارت
شناخت چالش‌های آموزشی در تدریس توسعه دانش محتوای درس آشنایی یا فراتحلیل دانش موجود آگاهی از دانش موجود خردورزی نظام‌مند توسعه دانش حرفه‌ای شناخت تناقض‌های فنی و تخصصی در حرفه معلمی آگاهی بیشتر از تناسب محتوا با نیاز	توسعه نگرش مشارکت‌جویانه در یادگیری افزایش احساس خودکارآمدی حرفه‌ای افزایش انتقادپذیری افزایش احساس تعهد به تدریس افزایش احساس لذت از تدریس باور به پیوند تئوری و عمل افزایش اعتماد حرفه‌ای افزایش حس مسئولیت‌پذیری	بهبود مهارت تدریس بهبود مهارت طرح درس نویسی بهبود مهارت‌های ارتباطی بهبود مهارت مشاهده حرفه‌ای افزایش مهارت کار گروهی بهبود مهارت طراحی آموزشی بهبود مهارت مدیریت و رهبری کلاس خلق دانش آفریننده راهبردهای یاددهی یادگیری، تغییر و اصلاح منابع تدریس

(افتخاری، حجت و جابر، ۱۳۹۷) در پژوهشی کیفی از نوع پدیدارشناسی با طرح پرسش‌هایی درباره درس‌پژوهی به نتایجی دست یافته‌اند که در جدول زیر نمایان است.

ش	پرسش‌های پژوهش	کدهای محوری
۱	ادراک معلمان از درس‌پژوهی چگونه است؟	ادراک سطحی، فرصتی برای استفاده از تجارب، لذت کار گروهی
۲	دلایل حضور معلمان در درس‌پژوهی چیست؟	کسب امتیازات و مزایای احتمالی، مواجه شدن با چالش‌های احتمالی
۳	پیامد حضور در پروژه درس‌پژوهی در عمل چیست؟	خودشناسی، دیگرشناسی، گفتگو، تجربه‌آموزی، مسئولیت‌پذیری، نظم، برنامه‌ریزی، مطالعه
۴	چالش‌های انجام درس‌پژوهی چه بوده است؟	سختی هماهنگی در کار گروهی، آموزش نامناسب، بی‌انگیزه بودن برخی همکاران، عدم تقدیر مناسب، کمبود منابع مختلف مانند منابع مالی، زمان و امکانات
۵	راهکارهای انجام مفید و اثربخش درس‌پژوهی و از پیش‌رو برداشتن موانع چیست؟	برگزاری کارگاه‌های مفید، تماشای فیلم‌های درس‌پژوهی موفق، تأمین منابع موردنیاز، تقدیر و تشکر به‌موقع، تشویق و ترغیب، به‌اشتراک‌گذاری تجربه‌ها

آنها از یافته‌های حوری‌زاد (۱۳۸۹)، حبیب‌زاده (۱۳۹۳)، خاک‌باز و همکاران (۱۳۸۷)، مصطفی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۵) و عرفانی و همکاران (۱۳۹۵) می‌توان به نتایج مشترکی در خصوص درس‌پژوهی اشاره کرده است از جمله:

- توانمندسازی حرفه‌ای معلمان
- بهسازی تدریس
- علاقه‌مندی به کار
- یادگیری گروهی و مشارکتی
- استفاده از روش‌های متنوع تدریس
- خودشناسی و دیگرشناسی حرفه‌ای در محیط کار
- نهادینه‌شدن روحیه حل مسأله
- آموزش مستمر

بختیاری و مصدقی نیک (۱۳۹۵) به موضوعات چپستی، ویژگی‌ها، اهداف، طراحی، اجرا، بازبینی و بازاندیشی، اثرات، راهکارها، تشکیل گروه، تفاوت درس‌پژوهی و اقدام‌پژوهی، چرخه، چگونگی آغاز و مراحل و فرایندهای آن پرداخته‌اند.

آنها بر این باورند که «بازاندیشی یکی از بنیان‌های درس‌پژوهی است و در فرایند بهسازی معلمان را یاری می‌دهد تا به آنچه انجام می‌دهند نگاهی دوباره بیفکنند و در آیینۀ یکدیگر آن را ارزیابی کنند».

بختیاری و مصدقی به تفاوت اقدام‌پژوهی و درس‌پژوهی نیز پرداخته‌اند که قابل تأمل است. آنها اقدام‌پژوهی را نوعی مطالعه و بررسی برای تغییر وضعیت نامطلوب و رسیدن به وضعیت مطلوب می‌دانند و بیشتر آن را تحقیق توصیفی و غیرآزمایشی می‌پندارند. در اقدام‌پژوهی معلم خود اقدام به شناسایی و حل مسأله می‌نماید و از نتایج خود در عمل استفاده می‌نمایند. معلم به‌مثابه پژوهشگر یا معلم پژوهنده عنوان دیگری برای معلم در این رویکرد است؛ اما درس‌پژوهی رویکرد حرفه‌ای چند معلم به طرح درس، اجرا و نتایج است. در درس‌پژوهی معلمان از یکدیگر یاد می‌گیرند و مسأله توسط آنان مطرح گردیده و اصلاحات و راه‌حل‌های لازم توسط آنها مطرح می‌شود.

فقیری (۱۳۹۸) فصلی از جلد دوم کتاب معلم را به درس‌پژوهی اختصاص داده است. وی درس‌پژوهی را در کنار طراحی آموزشی، آموزش‌پژوهی، اقدام‌پژوهی، مدیریت کلاس، تدریس عملی و نظارت بالینی، جزو مهارت‌های پیشرفته معلمان قرار

داده است. به نظر وی، معلم قبل از ورود به عرصهٔ درس‌پژوهی باید به ابتدا به مهارت‌های پایه را بیاموزد و از مهارت‌های پیشرفته نیز با طراحی آموزشی، تدریس عملی و مدیریت کلاس آشنا شود. همچنین بهتر است تفاوت درس‌پژوهی، اقدام‌پژوهی و نظارت بالینی را با درس‌پژوهی تشخیص دهد و هدف و کاربرد هر یک را به درستی بداند.

وی در ابتدای فصل به تعریف درس‌پژوهی می‌پردازد و اهمیت و ضرورت توجه به آن بیان می‌کند. سپس به اهداف، چالش‌ها و الگوهای مختلف درس‌پژوهی این حوزه پرداخته است. او توانسته است الگوهای یوشیدا (۱۹۹۹)، سرکارآرانی (۱۳۷۸)، فرناندز و همکاران (۲۰۰۱)، لوئیس (۲۰۰۵) و الگوهای تدریس خرد و کلان را تحلیل نماید و شباهت و تفاوت آنها را به خوبی بیان کند.

درس‌پژوهی تفکر نظام‌مند و انتقادی را پرورش می‌دهد و باعث ارتباط شبکه‌ای معلمان شده و نوعی سمفونی آموزشی تربیتی ایجاد می‌کند و افراد را از تشتت آرا دور ساخته و میان آنها هماهنگی و سازگاری ایجاد می‌کند. درس‌پژوهی طبق شیوه‌نامهٔ آموزش و پرورش ایران دارای مراحل زیر است (شیوه‌نامهٔ درس‌پژوهی، ۱۳۹۷).

۱. تشکیل گروه یا تیم	۳ تا ۶ نفر، افراد دارای وجه مشترک، متعهد، مسئولیت‌پذیر، خودگردان اعضای گروه: دبیر، مدیر، مجری، همکاران
۲. تعیین اهداف و مسأله	تعیین اهداف، کشف مسأله، تبیین مسأله، تبیین نقاط ضعف و قوت
۳. طراحی تدریس	تدوین طرح درس، سناریو و روش تدریس
۴. تدریس اول و مشاهده	اجرای اول مجری یا معلم مربوطه، مشاهده، روایت‌نویسی، تحلیل و ارزیابی
۵. ارزیابی تدریس	بیان مسأله توسط همکاران و نقاط ضعف و قوت تدریس
۶. اصلاح و تجدید نظر	اصلاح طرح درس، روش تدریس و... توسط مجری یا مجریان
۷. تدریس دوم و مشاهده	اجرای دوم همان درس توسط مجری و ارزیابی تحقق تغییرات و اصلاحات
۸. ارزیابی و بازاندیشی	بررسی اصلاحات و تغییرات و پایش فرایند کار
۹. تکمیل گزارش و به اشتراک گذاری	در این مرحله گزارش کامل شده و برای همکاران به اشتراک گذاشته می‌شود.

۲. بحث و تحلیل (Analysis and Discussion):

تقریباً دو دهه است که درس پژوهی در دبستان و دبیرستان به کار می‌رود و معلمان در کنار یکدیگر به مشاهده و بررسی تدریس یکدیگر می‌پردازند، کتاب درسی را تحلیل و ارزیابی می‌کنند، نقاط قوت و ضعف خود و کتاب را برمی‌شمارند و به دنبال تغییرات و اصلاحات لازم می‌گردند. بدین ترتیب، درس پژوهی موجب ایجاد گفت‌وگو، مشارکت و توسعه حرفه‌ای آنان شده است.

تقریباً اکثر الگوهای درس پژوهی با برنامه‌ریزی آغاز می‌شود و با داوری و ارزیابی به پایان می‌رسد. برخی مانند الگوی سرکارآرانی (۱۳۷۸) و لوئیس (۲۰۰۵) یک اجرا دارند و برخی مانند یوشیدا (۱۹۹۹) و فرناندز و همکاران (۲۰۰۱) دو اجرا دارند و معلمان پس از بازنگری و ارزیابی تدریس و شنیدن نظرات همکاران به اصلاح و تغییر طرح درس خود می‌پردازند و برای اجرای دوباره آماده می‌شوند.

معلمان ایرانی معمولاً در جلسات درس پژوهی به اجرا تن در نمی‌دهند و به‌خاطر مسائل فرهنگی کمتر راضی می‌شوند در جلوی همکاران خود به تدریس بپردازند. در واقع آنچه زمان بیشتری در این جلسات به خود اختصاص می‌دهد، بررسی کتاب درسی از زوایای گوناگون است مانند: دانش موضوعی و محتوایی، تهیه طرح درس، سبک و شیوه تدریس، بدفهمی‌ها و مشکلات دانش‌آموزان، بودجه‌بندی و زمان‌بندی و... اینها مهارت‌های مختلفی است که به معلمان کمک می‌کند تا کلاس واقعی ارائه و اجرای بهتری داشته باشند (فقیری، ۱۳۹۸، ج ۲: ۲۰۸-۲۱۴).

در جلساتی که با معلمان هر پایه از کتاب‌های فارسی اول، دوم و سوم برای این پژوهش برگزار شد، نگارنده سعی کرد مسأله سبک کتاب‌های درسی را مطرح نماید و در آموزگاران انگیزه ایجاد نماید تا هر درس بند به بند خوانده شود و سبک هر بند نوشت استخراج گردد. یافته‌های هر درس برای خود آنان نیز شگفت‌انگیز بود و ضمن ابراز رضایت از بررسی و تحلیل متون درسی، احساس لذت خود را بیان می‌کردند.

رویکرد سبک‌شناسی نوشتاری^۱ نخستین بار توسط نگارنده در کتاب معلم (۱۳۹۸) مطرح گردید. وی به بیش از ۳۰ نوع بند نوشت یا سبک اشاره کرده است که می‌توان هر

نوع متنی را بر اساس آن تجزیه و تحلیل کرد. هر سبک نیز یک عنصر غالب دارد که نقش و کارکرد آن را روشن می‌سازد.

ش	انواع سبک	مشخصه سبکی	ش	انواع سبک	مشخصه سبکی
۱	تعریفی	معنی و مدلول	۱۱	جدلی	رأی موافق و مخالف
۲	توصیفی	بیان جزئیات	۱۲	تحلیلی	تحلیل
۳	رده‌بندی	رده و طبقه	۱۳	تشریحی	ساختار
۴	برشماری	برشمردن	۱۴	توضیحی	دلیل و شاهد
۵	فرایندی	روند و فرایند	۱۵	سببی	علت و معلول
۶	داستانی	رویداد و سببیت	۱۶	مقایسه‌ای	شباهت و تفاوت
۷	تمثیلی	تشبیه	۱۷	مثالی مصداقی	مثال و مصداق
۸	ستایشی	مدح و ستایش	۱۸	بیانی	نظر و فکر
۹	روایی	رخداد و حادثه	۱۹	پرسشی	پرسش و سؤال
۱۰	نمایشنامه‌ای	اجرا	۲۰	تصویری	شکل و تصویر

(فقیری، ۱۳۹۸، ج ۱: ۲۳۲)

برخی از این سبک‌ها را می‌توان این‌گونه تعریف کرد:

- سبک توصیفی: به توصیف جزئیات، ویژگی‌ها و خصوصیات می‌پردازد.
- سبک توضیحی: برای یک مطلب، دلیل، شاهد و توجیهی می‌آورد.
- سبک تمثیلی: چیزی را به چیزی دیگر تشبیه می‌سازد.
- سبک مقایسه‌ای: به شباهت‌ها و تفاوت‌ها می‌پردازد.
- سبک سببی: به علت‌ها و معلول‌ها می‌پردازد.
- سبک برشماری: ویژگی‌های چیزی را برمی‌شمارد.
- سبک داستانی: متن دارای پیرنگ داستانی است.
- سبک روایی: متن شامل رویدادها و حوادثی بدون پیرنگ داستانی است.
- سبک بیانی: به بیان نظرات، افکار و ایده‌ها توجه دارد.

نگارنده سعی می‌کند ضمن بیان سبک‌های هر درس و کتاب، مثال‌هایی از متون کتب فارسی اول تا سوم نیز ارائه کند. قابل توجه است که سبک هر درس با توجه به ظرفیت‌های موجود در متن آن شناسایی شده و ممکن است در سیاهه سبکی فوق نباشد. سبک هر درس نیز قابل بازیابی است زیرا که در جدول‌هایی در روبروی هر درس نوشته شده است. در پایان تحلیل هر کتاب، سبک‌های غالب و پرسامد نیز بررسی و تحلیل می‌شوند.

نمونه تحلیل سبکی از فارسی اول دبستان:

نگاره ۱۰: صد دانه یاقوت

در این شعر صفت‌های خوش‌رنگ، رخشان، سفید، نرم، سرخ، زیبا، ترش، شیرین و آبدار ویژگی‌های مختلف انار است که موجب شده سبک توصیفی در آن برجسته شود. همچنین تصویرسازی که دانه‌ها کنار هم به ترتیب نشسته‌اند و در پوششی نرم با هم در پیچیده‌اند، به همراه عکس انار و دانه‌های آن نشانگر سبک تصویری است.

درس ۲۱: لاک‌پشت و مرغابی‌ها

این درس سبک داستانی دارد؛ دو مرغابی و یک لاک‌پشت در برکه‌ای زندگی می‌کنند، به علت گرم شدن هوا و خشک شدن آب برکه، دو مرغابی قصد دارند از آنجا بروند؛ اما لاک‌پشت نمی‌تواند پرواز کند. لاک‌پشت غمگین می‌شود. مرغابی‌ها به دنبال راه‌حلی می‌گردند. سرانجام لاک‌پشت چوبی را به دندان می‌گیرد که دو طرف آن را مرغابی‌ها به نوک خود گرفته‌اند. آنها به او توصیه می‌کنند تا آن را رها نکند؛ اما او تحت تأثیر حرفه‌ای جغد و کلاغ چوب را رها می‌کند و به زمین می‌افتد. در این داستان زنجیره‌ای از حوادث و رخدادها است و در آن سببیت و روابط علی معلولی وجود دارد.

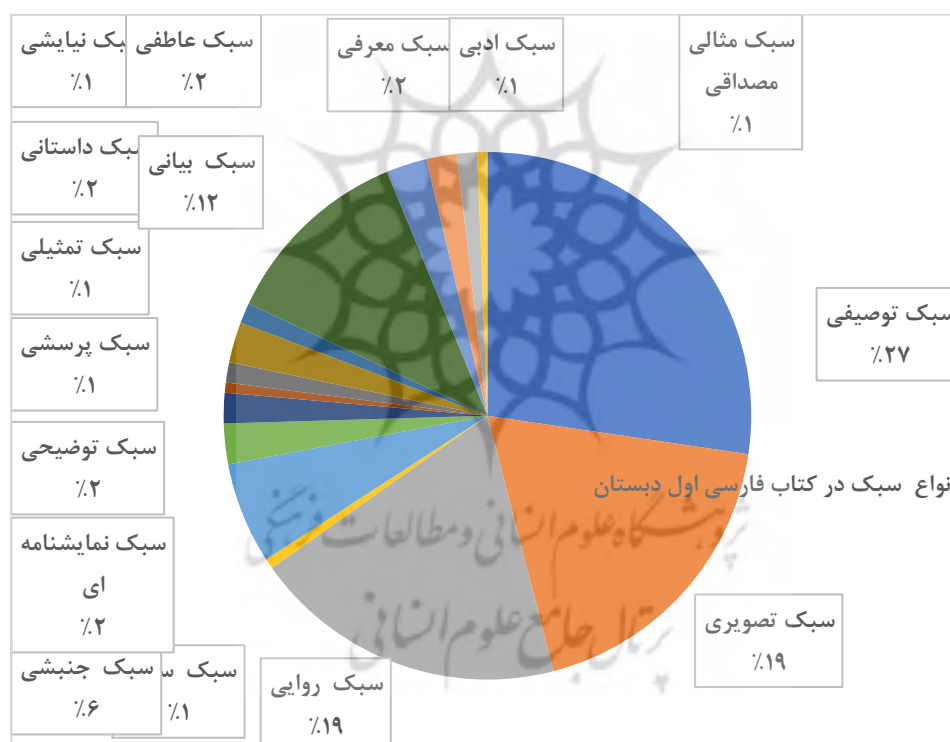
انواع سبک در فارسی اول دبستان

بخش ۱: نگاره‌ها	عنوان	سبک درس
نگاره ۱	به خانه ما خوش آمدی	تصویری، توصیفی، بیانی، روایی، عاطفی
نگاره ۱	دعا و نیایش	نیایشی
نگاره ۲	بچه‌ها آماده	تصویری، توصیفی، بیانی، روایی
نگاره ۳	یک و دو و سه، راه مدرسه	تصویری، توصیفی، بیانی، روایی، عاطفی
نگاره ۴	به مدرسه رسیدیم	تصویری، توصیفی، بیانی، روایی
نگاره ۴	با هم بخوانیم: راه مدرسه	تصویری، توصیفی، بیانی، روایی
نگاره ۵	از کلاس ما چه خبر؟	تصویری، توصیفی، بیانی، روایی، مثالی مصداقی
نگاره ۶	بازی، بازی، تماشا	تصویری، توصیفی، بیانی، روایی
نگاره ۷	به به چه روستایی!	تصویری، توصیفی، بیانی، روایی، نمایشنامه‌ای
نگاره ۷	با هم بخوانیم: سبز و سبز و سبز	تصویری، توصیفی، روایی
نگاره ۸	چه دنیای قشنگی!	تصویری، توصیفی، روایی، نمایشی، برشماری
نگاره ۹	در مسجد محله ما	تصویری، توصیفی، روایی، نمایشی
نگاره ۱۰	نوروز در خانه ما	تصویری، توصیفی، روایی، نمایشنامه‌ای، عاطفی
نگاره ۱۰	با هم بخوانیم: صد دانه یاقوت	تصویری، توصیفی

آموزش نشانه‌ها (۱)	عنوان	سبک درس
درس ۱	آب	تصویری، توصیفی، بیانی، نمایشی، توضیحی
درس ۲	ابر	تصویری، توصیفی، بیانی، نمایشی، سببی
درس ۲	با هم بخوانیم: مهربان‌تر از مادر	روایی، توصیفی
درس ۳	مدرسه	تصویری، توصیفی، روایی، بیانی، مقایسه‌ای
درس ۴	توت	تصویری، توصیفی، بیانی، نمایشی
درس ۵	مادر	تصویری، توصیفی، روایی، نمایشی
درس ۵	با هم بخوانیم: زردآلو	توصیفی
درس ۶	ایران	تصویری، توصیفی، روایی، بیانی
درس ۶	با هم بخوانیم: ای ایران	تصویری، توصیفی، روایی، بیانی
درس ۷	استخر	توصیفی، عاطفی
درس ۸	دریا	تصویری، توصیفی، بیانی، نمایشی
درس ۹	لک‌لک	تصویری، توصیفی، بیانی، نمایشی
درس ۱۰	پرواز	تصویری، توصیفی، بیانی، داستانی
درس ۱۱	روز برفی	تصویری، توصیفی، بیانی، روایی، نمایشی
درس ۱۱	با هم بخوانیم: ما کودکانیم	تصویری، توصیفی، بیانی، روایی
درس ۱۲	همکاری	تصویری، توصیفی، داستانی، ادبی، نمایشنامه‌ای
درس ۱۳	نارنج و برنج	تصویری، توصیفی، داستانی، ادبی، نمایشنامه‌ای
درس ۱۴	مهتاب	تصویری، توصیفی، بیانی، روایی
درس ۱۴	با هم بخوانیم: جشن در آسمان	توصیفی، تمثیلی
درس ۱۵	ژاله و منیژه	تصویری، توصیفی، روایی، نمایشی
روان‌خوانی	قرآن	معرفی، توصیفی، توضیحی
روان‌خوانی	میهن ما	معرفی، توصیفی، توضیحی

آموزش نشانه‌ها (۲)	عنوان	سبک درس
درس ۱۶	در بازار	تصویری، توصیفی، روایی
درس ۱۷	صدای موج	تصویری، توصیفی، روایی
درس ۱۷	سفر دلپذیر	روایی، توصیفی
درس ۱۷	با هم بخوانیم: دریا	روایی، توصیفی
درس ۱۸	علی و معصومه	روایی، توصیفی
درس ۱۸	مثل خورشید	پرسشی، روایی، توصیفی

معرفی، تصویری، توصیفی	حلزون	درس ۱۹
روایی	رضا	درس ۲۰
روایی	خاطرات انقلاب	درس ۲۰
روایی، توصیفی	با هم بخوانیم: جشن بهمن	درس ۲۰
داستانی	لاک پشت و مرغابی‌ها	درس ۲۱
داستانی	پیامبر مهربان	درس ۲۲
روایی، توصیفی، تمثیلی	شاد و پاک و خندانیم	روان خوانی
داستانی	چهارفصل	روان خوانی
داستانی	داستان	روان خوانی
نیایشی	نیایش	روان خوانی

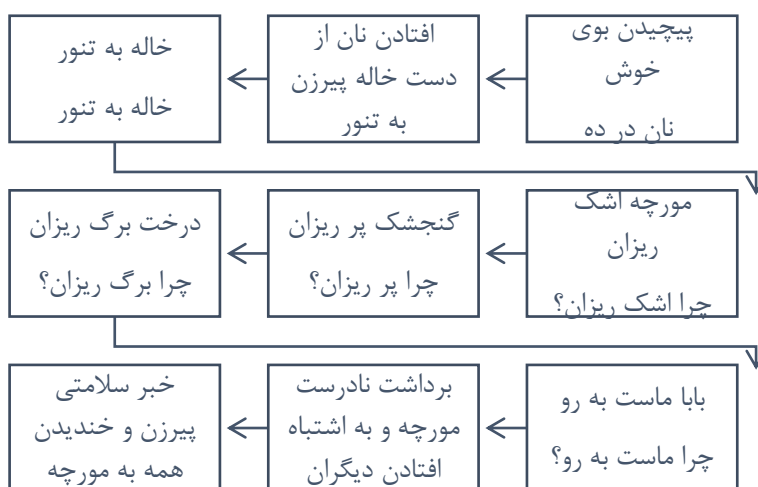

باتوجه به یافته‌های نمودار فوق می‌توان چنین دریافت که در کتاب فارسی اول دبستان:

- سبک توصیفی و تصویری بیشترین بسامد را دارا است که نشانگر بیان عینی و ملموس مطالب و مفاهیم است، حتی سبک بیانی نیز بیانگر عینیت و شفافیت متن کتاب است.
- سبک روایی تقریباً ۹ برابر سبک داستانی است که نشان می‌دهد ماجراهای کتاب از روایت ساده ساخته شده است، نه روایت داستانی که دارای رابطه علت و معلولی است.
- سبک نمایشنامه‌ای در این کتاب خیلی ناچیز است گرچه این ژانر می‌تواند زمینه اجرای پانتومیم و نمایش برای دانش‌آموزان ایجاد کند و جنبه‌های مختلف شناختی، حسی حرکتی و عاطفی را پرورش دهد. این سبک نیز می‌تواند زمینه تعامل، گفتگو و لذت یادگیری را افزایش دهد.
- سبک جنبشی که در دست‌ورزی، کاردستی و امور حسی حرکتی اشاره دارد نیز ناچیز است؛ این سبک می‌تواند از تراکم محتوایی بکاهد و جنبه حسی حرکتی را در کنار جنبه شناختی گسترش دهد. حتی مثال و مصداق‌هایی که مطالب را ملموس کند، در متن پایین است.
- درصد ناچیز سبک ادبی نشان می‌دهد که متون درسی از جذابیت ادبی، ادبیت متن و آشنایی‌زدایی برخوردار نیست. کمبود سبک داستانی و نمایشنامه‌ای نیز این نکته را تأیید می‌کند.
- سبک سببی و پرسشی نیز ناچیز است و نشان می‌دهد متون درسی نوشتاری و تصویری باید بیشتر خبری باشند. کمبود سببیت را در نبود سبک داستانی نیز می‌توان مشاهده کرد.

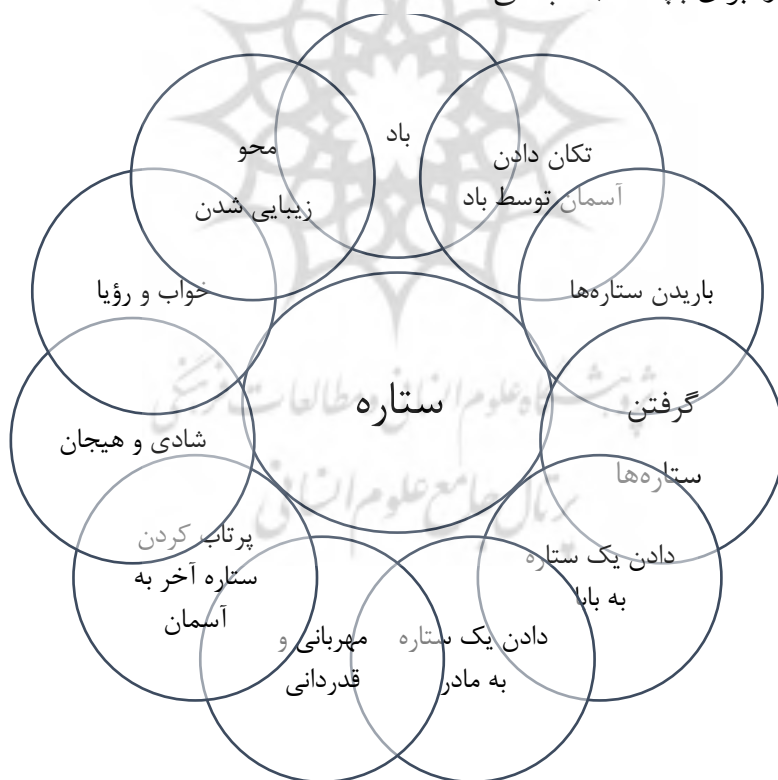
نمونه تحلیل سبکی از فارسی دوم دبستان:

درس هفتم: بخوان و بیندیش: مورچه اشک‌ریزان، چرا اشک‌ریزان؟
این درس سبکی داستانی و نمایشنامه‌ای دارد، پر از صحنه‌پردازی و کنش‌پردازی است و برای اجرا در کلاس بسیار مناسب است. گفت‌وگوها و واکنش‌ها نیز به جذابیت آن افزوده است.

درس سوم: بخوان و حفظ کن: ستاره

این درس نیز یک داستان تخیلی زیبا است و با صحنه‌ها و کنش‌های مختلفی همراه است که آن را برای بچه‌ها جذاب می‌کند.

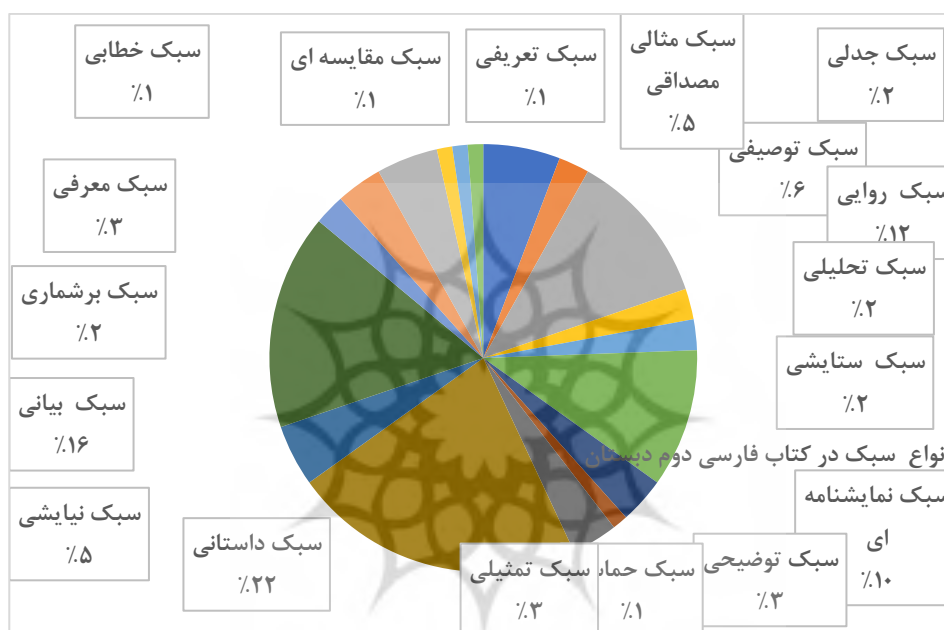
انواع سبک در کتاب فارسی دوم دبستان:

فصل اول: نهادها	ستایش	خطابی، نیایشی، ستایشی
فصل اول: نهادها	درس اول: کتابخانه کلاس ما	روایی، تحلیلی، تمثیلی، مقایسه‌ای، جدلی
فصل اول: نهادها	بخوان و حفظ کن	بیانی، توصیفی
فصل اول: نهادها	درس دوم: مسجد محله ما	روایی، بیانی
فصل اول: نهادها	بخوان و بیندیش: چغندر پربرکت	داستانی، نمایشنامه
فصل دوم: بهداشت	درس سوم: خرس کوچولو	داستانی، نمایشنامه‌ای
فصل دوم: بهداشت	بخوان و بیندیش: راه سلامتی	داستانی
فصل دوم: بهداشت	بخوان و حفظ کن: ستاره	داستانی، تخیلی
فصل دوم: بهداشت	درس چهارم: مدرسه خرگوش‌ها	داستانی، نمایشنامه‌ای
فصل دوم: بهداشت	بخوان و بیندیش: تمیز باش، عزیز باش	داستانی
فصل سوم: اخلاق فردی و اجتماعی	درس اول: چوپان درستکار	داستانی
فصل سوم: اخلاق فردی و اجتماعی	بخوان و حفظ کن	نمایشنامه‌ای
فصل سوم: اخلاق فردی و اجتماعی	درس ششم: کوشا و نوشا	داستانی
فصل سوم: اخلاق فردی و اجتماعی	حکایت: خوش اخلاقی	داستانی
فصل سوم: اخلاق فردی و اجتماعی	درس هفتم: دوستان ما	بیانی، توصیفی، تحلیلی، مثالی مصداقی
فصل سوم: اخلاق فردی و اجتماعی	بخوان و بیندیش: مورچه اشک‌ریزان، چرا اشک‌ریزان؟	داستانی، نمایشنامه‌ای

فصل چهارم: راه زندگی	درس هشتم: از همه مهربان‌تر	روایی، بیانی، تعریفی، نیایشی
فصل چهارم: راه زندگی	بخوان و حفظ کن: مثل یک رنگین‌کمان	روایی، بیانی، توصیفی، تمثیلی
فصل چهارم: راه زندگی	حکایت: همکاری	روایی، بیانی، مثالی مصداقی
فصل چهارم: راه زندگی	درس نهم: زیارت	روایی، توصیفی
فصل چهارم: راه زندگی	بخوان و بیندیش: کی بود؟ کی بود؟	داستانی، نمایشنامه‌ای
فصل پنجم: هنر و ادب	درس دهم: هنرمند	روایی، بیانی، تعریفی، برشماری، توضیحی
فصل پنجم: هنر و ادب	بخوان و حفظ کن: من هنرمندم	بیانی، برشماری
فصل پنجم: هنر و ادب	حکایت: کودک زیرک	داستانی
فصل پنجم: هنر و ادب	درس دوازدهم: فردوسی	روایی، بیانی، توضیحی
فصل پنجم: هنر و ادب	بخوان و بیندیش: یک کلاغ، چهل کلاغ	داستانی
فصل ششم: ایران من	درس سیزدهم: ایران زیبا	بیانی، معرفی، مثالی مصداقی
فصل ششم: ایران من	بخوان و حفظ کن: ای خانه ما	بیانی، ستایشی، حماسی
فصل ششم: ایران من	درس چهاردهم: پرچم	روایی، بیانی، معرفی، تمثیلی، توضیحی
فصل ششم: ایران من	بخوان و حفظ کن: با پرستوهای شاد	روایی، توصیفی
فصل ششم: ایران من	درس پانزدهم: نوروز	معرفی، بیانی، مثالی مصداقی
فصل ششم: ایران من	بخوان و بیندیش: عمونوروز	داستانی

داستانی (داستان علمی)، نمایشنامه‌ای	درس شانزدهم: پرواز قطره	فصل هفتم: طبیعت
داستانی	حکایت شیر و موش	فصل هفتم: طبیعت
داستانی، جدلی	مثل دانشمندان	فصل هفتم: طبیعت
بیانی، داستانی، نیایشی	درخت کاری	فصل هفتم: طبیعت
نمایشنامه‌ای	نمایش: بلبل و مورچه	فصل هفتم: طبیعت
داستانی، نمایشنامه‌ای	بخوان و بیندیش: روباه و خروس	فصل هفتم: طبیعت
نیایشی	نیایش	فصل هفتم: طبیعت

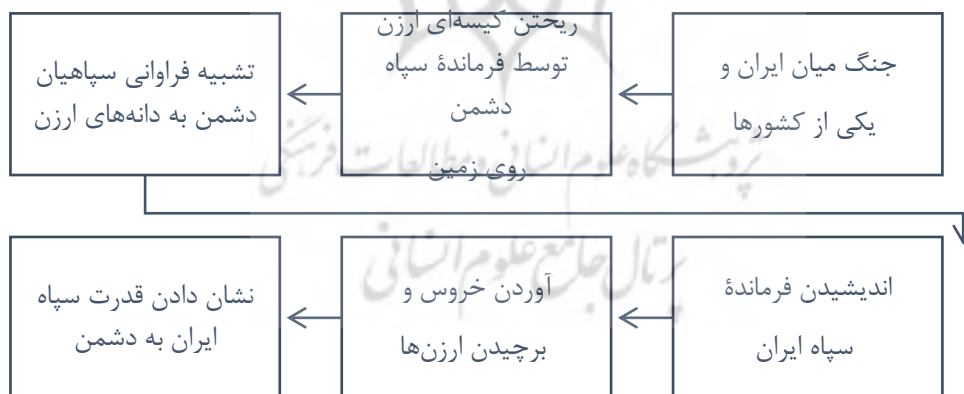
باتوجه به یافته‌های نمودار فوق می‌توان چنین دریافت که در کتاب فارسی دوم دبستان:

- سبک داستانی در این کتاب برجسته است که نشانگر توجه به عنصر سببیت و واقعیت است.
- سبک بیانی دومین سبک کتاب مذکور است که نشان می‌دهد بیان نظرات، افکار و ایده‌ها در متون غیرداستانی مورد توجه بوده است.
- سبک نمایشنامه‌ای نیز در این کتاب قابل توجه است که نشان می‌دهد فضایی برای اجرای عملی مفاهیم و مهارت‌ها در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهد.

- سبک روایی نیز گرچه عاری از عناصر داستانی است، در لذت بخشیدن به یادگیری کمک بسیاری می‌کند.
- سبک توصیفی نیز نشان می‌دهد که بیان ویژگی‌ها، خصوصیات و جزئیات تا حدی توجه شده است.
- سبک‌های دیگر مثل مقایسه‌ای، مثالی مصداقی و تحلیل که می‌تواند هوش تحلیلی را افزایش دهد، نیز کمتر استفاده شده است.
- در فارسی دوم به دو سبک ستایشی و نیایشی برمی‌خوریم که در اول و آخر کتاب در دو درس ستایش و نیایش وجود دارد.
- همچنین اگر به سبک‌های ادبی، حماسی و تمثیلی بیشتر توجه شود، جذابیت، ادبیت و التذاذ ادبی بیشتری می‌تواند ایجاد شود.

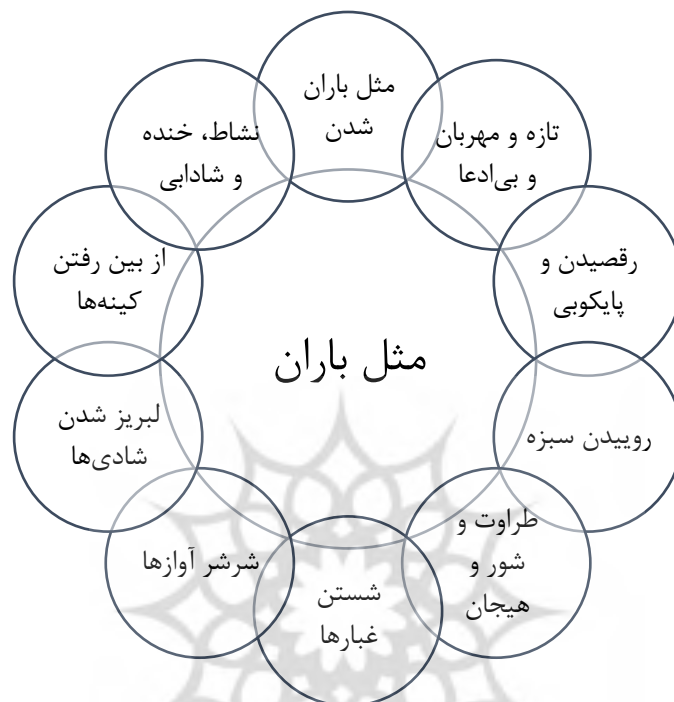
نمونه تحلیل سبکی از فارسی سوم دبستان:

حکایت خروس ایرانی: این درس دارای سبک داستانی، تمثیلی و حماسی و نشانگر قدرت سربازان سپاه ایران است. مواردی از تمثیل مثل تشبیه فراوانی سپاهیان دشمن به دانه‌های ارزن و از حماسه مثل آوردن خروس و برچیدن ارزن‌ها را در آن مشاهده می‌کنید.

بخوان و حفظ کن: مثل باران

این درس نیز دارای سبک توصیفی و تمثیلی است و معنی و مراد آن پاکی و نشاط است. صفات و ویژگی‌هایی نمودار زیر و تشبیهاتی مثل باران شدن نشانگر این دو سبک است.

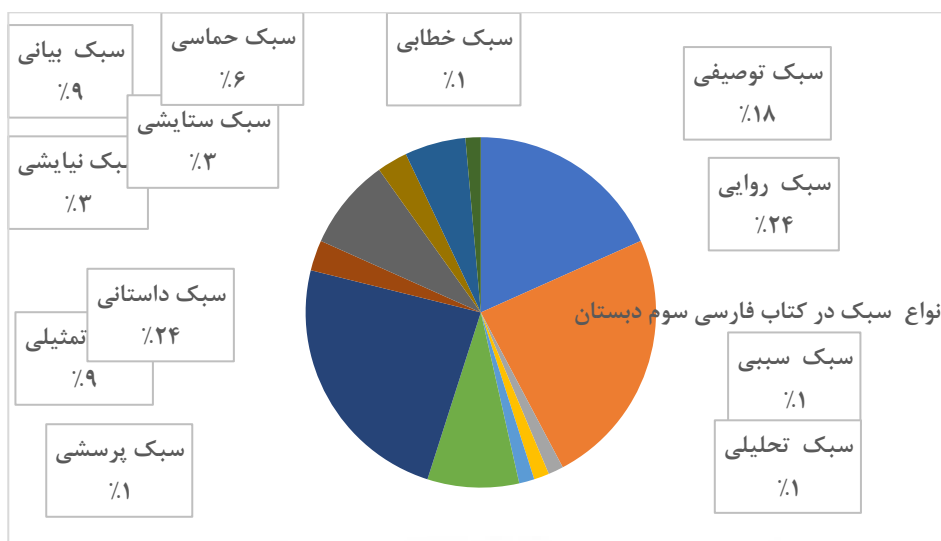
انواع سبک در کتاب فارسی سوم دبستان

فصل اول: نهادها	خداوند رنگین کمان	ستایشی، نیایشی، خطابی، توصیفی
فصل اول: نهادها	درس اول: محله ما	داستانی
فصل اول: نهادها	بخوان و حفظ کن: پدر بزرگ	روایی، توصیفی
فصل اول: نهادها	درس دوم: زنگ ورزش	روایی
فصل اول: نهادها	بخوان و بیندیش: قصه تنگ بلور	روایی
فصل دوم: بهداشت	درس سوم: آسمان آبی، طبیعت پاک	روایی، گزارشی
فصل دوم: بهداشت	بخوان و حفظ کن: هم‌بازی	روایی
فصل دوم: بهداشت	درس چهارم: آواز گنجشک	روایی، گزارشی، برشماری
فصل دوم: بهداشت	بخوان و بیندیش: مورچه ریزه	داستانی
فصل دوم: بهداشت	مثل: هرچه کنی به خود کنی	داستانی
فصل سوم: اخلاق فردی و اجتماعی	درس پنجم: بلدرچین و برزگر	داستانی

فصل سوم: اخلاق فردی و اجتماعی	درس ششم: فداکاران	روایی
فصل سوم: اخلاق فردی و اجتماعی	بخوان و حفظ کن: مثل باران	توصیفی، تمثیلی
فصل سوم: اخلاق فردی و اجتماعی	درس هفتم: کار نیک	داستانی
فصل سوم: اخلاق فردی و اجتماعی	بخوان و بیندیش: پری کوچولو	داستانی (تخیلی)
فصل سوم: اخلاق فردی و اجتماعی	حکایت: بهانه	داستانی

فصل چهارم: راه زندگی	درس هشتم: پیراهن بهشتی	داستانی
فصل چهارم: راه زندگی	بخوان و بیندیش: لحظه سبز دعا	نیایشی، روایی، توصیفی، تمثیلی
فصل چهارم: راه زندگی	درس نهم: بوی ترگس	روایی، توصیفی
فصل چهارم: راه زندگی	بخوان و بیندیش: حوض فیروزه‌ای	داستانی
فصل چهارم: راه زندگی	مثل	داستانی
فصل پنجم: هنر و ادب	درس دهم: یار مهربان	داستانی
فصل پنجم: هنر و ادب	بخوان و حفظ کن: نقاش دنیا	روایی، توصیفی، تمثیلی
فصل پنجم: هنر و ادب	درس یازدهم: نویسنده بزرگ	داستانی
فصل پنجم: هنر و ادب	بخوان و بیندیش: خواب خلیفه	داستانی
فصل پنجم: هنر و ادب	حکایت: راز جعبه	داستانی
فصل ششم: ایران من	درس دوازدهم: ایران عزیز	ستایشی، حماسی، بیانی، روایی، توصیفی
فصل ششم: ایران من	بخوان و حفظ کن: وطن	حماسی، روایی، بیانی، توصیفی
فصل ششم: ایران من	درس چهاردهم: ایران آباد	روایی
فصل ششم: ایران من	بخوان و بیندیش: بوی سیب و یاس	روایی
فصل ششم: ایران من	حکایت: خروس ایرانی	داستانی، تمثیلی، حماسی
فصل ششم: ایران من	حکایت: خروس ایرانی	داستانی، تمثیلی، حماسی

فصل هفتم: طبیعت	درس پانزدهم: دریا	روایی، توصیفی، تمثیلی
فصل هفتم: طبیعت	درس شانزدهم: اگر جنگل نباشد	توصیفی، بیانی، سببی، تحلیلی
فصل هفتم: طبیعت	بخوان و حفظ کن: بهاران	بیانی، توصیفی
فصل هفتم: طبیعت	درس هفدهم: چشم‌های آسمان	روایی، بیانی، توصیفی
فصل هفتم: طبیعت	بخوان و بیندیش: آفرینش حلزون	روایی، بیانی، توصیفی
فصل هفتم: طبیعت	حکایت: افتادن از آسمان	داستانی
فصل هفتم: طبیعت	نیایش	نیایشی

باتوجه به یافته‌های نمودار فوق می‌توان چنین دریافت که در کتاب فارسی دوم دبستان:

- پربسامدترین سبک‌های این کتاب سبک روایی و داستانی است که به انضمام سبک توصیفی ۶۶٪ سبک‌های کتاب را در بر می‌گیرد، نشانگر ماهیت داستانی متون درسی است.
- در کتاب فوق از روایت‌های ساده و داستانی به یک اندازه استفاده شده که می‌تواند در کنار توصیف‌های مختلف موجب ایجاد ادبیت متن و التذاذ ادبی گردد.
- سبک بیانی نشان می‌دهد که بیان افکار و ایده‌ها در متون غیرداستانی نیز نسبتاً آشکار و شفاف بوده است. سبک گزارشی نیز در همین راستا است و برای متونی از این دست قرار دارد.
- سبک تمثیلی نیز می‌تواند باعث ملموس کردن و قابل فهم کردن مفاهیم گردد، همچنین به جذابیت متن بیفزاید.
- وجه تمایز دیگر این استفاده از سبک حماسی است که نشانگر وجود ژانر یا گونه حماسی در کتاب است.
- از سبک نیایشی و ستایشی مثل فارسی دوم به نسبت مساوی استفاده شده است.
- سبک پرسشی و سبک در داخل متون نیز ناچیز بوده است؛ همین‌طور سبک تحلیلی.

مقایسه سبک‌های فارسی اول، دوم و سوم دبستان:

سبک می‌تواند بسیاری از گره‌های متن را بازگشاید و الگوریتم متن را نشان دهد؛ یعنی اینکه متن به چه کاری می‌پردازد و مفاهیم و مهارت‌ها را چگونه بیان می‌دارد. نقش و کارکرد همان چیزی است که سبک نشان می‌دهد، در جدول زیر امکان مقایسه تنوع سبکی در سه کتاب فارسی اول، دوم و سوم وجود دارد.

فارسی سوم	فارسی دوم	فارسی اول
13 سبک توصیفی	5 سبک توصیفی	44 سبک توصیفی
17 سبک روایی	2 سبک جدلی	30 سبک تصویری
1 سبک سببی	10 سبک روایی	31 سبک روایی
1 سبک تحلیلی	2 سبک تحلیلی	1 سبک سببی
2 سبک گزارشی	2 سبک ستایشی	10 سبک جنبشی
1 سبک پرسشی	9 سبک نمایشنامه‌ای	4 سبک نمایشنامه‌ای
6 سبک تمثیلی	3 سبک توضیحی	3 سبک توضیحی
17 سبک داستانی	1 سبک حماسی	1 سبک پرسشی
2 سبک نیایشی	3 سبک تمثیلی	2 سبک تمثیلی
6 سبک بیانی	19 سبک داستانی	4 سبک داستانی
2 سبک ستایشی	4 سبک نیایشی	2 سبک نیایشی
4 سبک حماسی	14 سبک بیانی	19 سبک بیانی
1 سبک خطابی	2 سبک برشماری	4 سبک عاطفی
	3 سبک معرفی	3 سبک معرفی
	4 سبک مثالی مصداقی	2 سبک ادبی
	۱ سبک خطابی	1 سبک مثالی مصداقی
	۱ سبک مقایسه‌ای	
	۱ سبک تعریفی	

۳. نتایج و استنباط‌ها (Conclusions and Implications):

انتخاب سبک می‌تواند آگاهانه یا ناآگاهانه صورت بگیرد؛ نگارنده چنین حدس می‌زند که انتخاب سبک‌های مختلف کتاب‌های مذکور آگاهانه نبوده است و حتی چنین نقشه سبکی در ایران برای تنظیم کتاب‌های درسی وجود ندارد زیرا که نیازمند نگارش و ویرایش سبکی است که موضوعی تا حدودی دشوار است. با این وجود، این پژوهش می‌تواند راه تازه‌ای برای این امر فراهم کند که خود می‌تواند در بازنویسی کتاب‌های درسی نقشی مهم ایفا کند.

به طور کلی از یافته‌های پژوهش مذکور می‌توان به نتایج و استنباط‌های زیر دست یافت.

- کتاب فارسی دوم از تنوع سبکی بیشتری برخوردار است.
- سبک توصیفی در فارسی اول تقریباً ۴ برابر فارسی سوم و ۸ برابر فارسی دوم است؛ بنابراین فارسی اول عینی‌تر است؛ علاوه بر اینکه کتاب اول دارای سبک تصویری است که در دوم و سوم وجود ندارد.
- فارسی اول از روایت‌های ساده‌تری برخوردار است؛ زیرا سبک روایی بیشتری دارد.
- فارسی دوم و سوم از روایت‌های داستانی بیشتری برخوردار است و عنصر سببیت در آن دو قوی‌تر است.
- سبک جنبشی که نشانگر کار با دست یا دست‌ورزی است تنها در فارسی اول وجود دارد.
- سبک پرسشی، سببی، تحلیلی، مقایسه‌ای توضیحی و مثالی مصداقی در هر سه کتاب بسیار پایین است که نشانگر این است که کتاب‌های مذکور از ماهیت فلسفی زیادی برخوردار نیست.
- سبک نمایشنامه‌ای در کتاب دوم ۲ برابر کتاب اول است و در کتاب سوم این سبک وجود ندارد.
- فارسی اول سبک بیانگرایانه‌تری نسبت به فارسی دوم دارد.
- سبک فارسی سوم از دو مورد دیگر تمثیلی‌تر بوده و مفاهیم را ملموس‌تر می‌کند.

پیشنهادها:

- پیشنهاد می‌شود در بازنویسی کتاب‌های مذکور به نکات زیر بیشتر توجه گردد:
- سبک نمایشنامه‌ای تا حد امکان بیشتر استفاده شود.
  - سبک داستانی از سبک روایی بیشتر مورد توجه قرار گیرد.
  - متن‌های غیرداستانی با سبک تحلیلی، سببی و مثالی مصداقی بازنویسی شود.
  - شعر و داستان‌هایی از گونه‌ها یا ژانرهای حماسی و غنایی استفاده شود.
  - تنوع سبکی بیشتری مورد استفاده قرار گیرد.

منابع

- افتخاری، حجت و افتخاری، جابر (۱۳۹۷)، *درس پژوهی؛ چالش‌ها، پیامدها و راهکارها*، آموزش پژوهی، شماره ۱۳، بهار، ۷۷-۸۹.
- بختیاری، ابوالفضل و مصدقی نیک، کبری (۱۳۹۵)، *درس پژوهی (تدریس پژوهی)*، روش بهسازی فرهنگ تدریس، تهران، انتشارات آوای نور، ۱۱۵-۱۰۲.
- حبیب‌زاده، عباس (۱۳۹۳)، *اثر بخشی درس پژوهی بر خودکارآمدی تصویری معلمان*، مجله دستاوردهای روان‌شناختی، ۲۱، ۱۶۸-۱۴۵.
- حوری‌زاد، بهمن (۱۳۸۹)، *بررسی تأثیر درس پژوهی خلاقیت محور بر توسعه توانمندی‌های حرفه‌ای و یادگیری رفتار خلاق معلمان و دانش‌آموزان*، فصلنامه فرهنگ مشاوره، ۹ (۱)، ۹۲-۷۵.
- خاک‌باز، عظیمه سادات؛ فدایی، محمدرضا و موسی‌پور، نعمت اله (۱۳۸۵)، *تأثیر درس پژوهی بر توسعه حرفه‌ای معلمان ریاضی*، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۹۴، ۱۴۶-۱۲۴.
- ساکي، رضا (۱۳۹۲)، *درس پژوهی؛ مبانی، اصول و روش اجرا*، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی، ۴۰-۳۰.
- سرکارآرانی، محمدرضا (۱۳۸۱)، *فرهنگ آموزش در ژاپن*، نشر روزگار، تهران، ۱۱۰-۱۰۰.
- (۱۳۹۰)، *درس پژوهی الگویی برای بهسازی گفتمان ریاضی در کلاس درس: مطالعه موردی درس ریاضی دبیرستان فوکی شیمان*، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۱۰۵، ۳۹-۳۶.
- (۱۳۹۴)، *درس پژوهی؛ ایده‌ای جهانی برای بهسازی آموزش و غنی‌سازی یادگیری*، تهران، مرآت، ۱۴۰-۱۶۰.
- شیوه‌نامه درس پژوهی* (۱۳۹۷)، اداره کل آموزش و پرورش تهران. معاونت آموزش ابتدایی، اداره تکنولوژی و گروه‌های آموزشی، ۳۷-۳۵.
- عرفانی، نصرالله؛ شبیری، سید محمد؛ صحابت انور، سعد؛ و مشایخی‌پور، مصطفی (۱۳۹۵)، *اثر بخشی دوره‌های آموزش درس پژوهی بر دانش و مهارت تدریس معلمان دوره ابتدایی*، پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، ۲، ۱۳۲-۱۲۱.

- فارسی اول دبستان (۱۳۹۹)، وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی درسی، چاپ دهم، کد ۱۰۳.۱۰۳ و ۲۵ و ۱۱۰.
- فارسی دوم دبستان (۱۳۹۹)، وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی درسی، چاپ نهم، کد ۲۰۳.۲۲ و ۴۶.
- فارسی سوم دبستان (۱۳۹۸)، وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی درسی، چاپ هشتم، کد ۳۰۳.۵۵ و ۱۰۸.
- فقیری، محمد. (۱۳۹۸)، کتاب معلم، جلد دوم، مهارت‌های پیشرفته، تهران، انتشارات داستان. ۲۲۰-۲۰۲.
- کلانتری خاندانی، عزت‌الله و فرخی، محمدحسن (۱۳۹۵)، نگاهی به توسعه حرفه‌ای معلمان فکور و تبیین درس پژوهی و فعالیت یادگیری، فصلنامه تربیت معلم فکور، سال دوم، شماره ۳، ۷۳-۹۶.
- مصطفی‌نژاد، چیمین؛ سواره، عثمان؛ خاکزاد، فاروق؛ و اکبرزاده، زینب (۱۳۹۵)، خودکارآمدی معلمان تربیت‌بدنی شهرستان پیرانشهر، نشریه مدیریت ورزشی، ۳۰، ۱۶۸-۱۵۱.
- محمدی، مهدی؛ مرزوقی، رحمت‌الله؛ ترک‌زاده، جعفر؛ بختیاری، ابوالفضل؛ و فلاحی، عبدالخالق (۱۳۹۵)، بافت آفرینی چارچوب بهسازی حرفه‌ای معلمان مبتنی بر درس پژوهی: یک مطالعه موردی کیفی، فصلنامه علمی پژوهشی تدریس پژوهی، سال چهارم، شماره سوم. ۹۹-۱۲۸.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی